

Laparoskopi förbättrar diagnostiken

Pontus Molander arbetar som avdelningsläkare på avdelningen för kvinnosjukdomar på Jorvs sjukhus i Esbo. Han är gynekolog med en stark känsla för det kliniska och för patientens bästa i alla lägen; han doktorerade på gynekologiska infektionssjukdomar 2003.

– De forskningsprojekt jag har i dag handlar om andra saker eftersom mitt forskningsmaterial nu fokuserar på den öppna vården. Infektionsbilden har förändrats ganska mycket de senaste åren. Sjukhusinfektionerna har minskat radikalt och infektionerna sköts nu för tiden inom öppenvården. När jag inledde arbetet med min avhandling i mitten av 1990-talet befann vi oss i ett övergångsskede, infektionerna på sjukhusen var ett faktum men de började minska, och numera ser man dem mest hos allmänpraktiserande läkare, på hälsovårdscentraler och inom studenthälsan, säger Molander.

– Infektionerna är litet lömskare nu, de har ganska få symtom men trots det medför de många problem. Den kliniska bilden har blivit lindrigare men ger fler följsjukdomar, till exempel infertilitet hos unga kvinnor eller extrauterina graviditeter.

– Inom öppenvården måste man vara alert. I HNS vårdföreskrifter finns angivet att man inte ska tveka att påbörja en antibiotikakur då man misstänker en övre genitalinfektion, trots att diagnosen någon gång kan vara fel. Ju tidigare en antibiotikakur inleds, desto mindre är risken för följsjukdomar, av vilka den värsta är just infertilitet, den är jobbig att sköta.

Vilken är orsaken till att den kliniska bilden har förändrats?

– Det vet man inte riktigt. En av huvudorsakerna är väl att de bakterier som orsakar genitalinfektioner inte är desamma som förut.

Förr fanns mycket GC-infektioner, alltså gonorréinfektioner, på Kvinnokliniken i Helsingfors fanns två avdelningar för infektionssjukdomar. Gonorré ger

ofta en akut, kraftig bild. Numera är den största patogena bakterien klamydia, man påträffar omkring 15 000 fall om året, men den verkliga siffran kan vara mycket högre, tror Pontus Molander.

– Bilden av klamydiainfektion är lömsk, den ger ofta väldigt få symtom. Det gäller att identifiera riskgrupperna och vara på alerten med de unga kvinnorna.

Klamydiascreening har ofta diskuterats och skulle också vara kostnadseffektivt. Men vilken skulle målgruppen vara?

– Det borde väl vara studenthälsovården och kanske också killar i armén,

funderar Molander och tillägger att kvinnorna oftare har en mer symtomfri bild.

De här två bakterierna är sexuellt överförbara och Pontus Molander framhåller vikten av sexualrådgivning för unga.

– De unga vet till exempel inte alltid att ett p-piller inte skyddar mot sjukdomar. Å andra sidan anser man nuförtiden rentav att användningen av p-piller kan maskera sjukdomarna och gör dem lindrigare.

Användningen av p-piller har inte ökat, säger Molander. Han hoppas att orsaken till detta är att bruket av kon-

Pontus Molander.

dom bland de unga har gått uppåt, för kondom skyddar ju mot sjukdomarna.

Ett nytt preventivmedel är den så kallade preventivringen, en hormonellt fungerande ring som förs in i slidan för tre veckor och sedan avlägsnas och ersätts av en ny efter en vecka.

–De unga tycker om den för de behöver inte komma ihåg p-pillret varje dag, påpekar Pontus.

De infektionspatienter Pontus ser i dag är litet äldre kvinnor som tidigare haft infektioner som nu återkommit i en mer besvärlig form. Har man haft en infektion är risken större att få en ny, och om man haft två infektioner stiger risken ytterligare att få en tredje. De här återfallen är ofta fulminanta infektioner.

–Det vore därför viktigt att inom den öppna vården tidigt känna igen de första infektionerna och sköta dem.

Pontus Molanders senaste kliniska studie handlade om kvinnor som efter förlossningen fått svåra rupturer som lett till skador i slutarmuskeln, vilket i sin tur resulterat i analinkontinens, som är ett stort, invalidiserande handikapp.

–Vi undersökte diagnostiken och korrigeringstekniken av de här skadorna.

För Molander handlar det alltså om kliniskt arbete patienten till framma.

–Resurserna för den kliniska forskningen borde bli större. Gärna skulle jag bedriva mer forskning, men det kräver tid och utrymme. Ett kliniskt jobb är bindande. Jag har idéer för forskning, men jag vill ogärna forska på kvällar och nätter.

På Jorv ansvarar Pontus för den gynekologiskt operativa verksamheten tillsammans med några kolleger. Det blir ungefär tre operationer per dag för honom. I mån av möjlighet och av praktiska skäl planeras liknande operationer på samma dag.

–Det vanligaste laparoskopiska ingreppet är hysterektomi, där livmodern visserligen avlägsnas genom slidan, men frigörs laparoskopiskt genom buken, berättar Molander.

Andra vanliga operationer som görs med hjälp av laparoskopi är äggstockskirurgi, exempelvis stora cystor och endometriosis.

–Endometriosis är en märklig sjukdom. Vad orsaken är vet man inte säkert, men incidensen ökar och vad det beror på är svårt att säga. Förlossningsåldern har ju stigit väldigt de senaste femtio åren och

är nu i medeltal 30 år. Endometriosen är i vila under graviditeten, och nu har vi flera unga kvinnor med den här sjukdomen.

Laparoskopi är också en ypperlig metod vid vissa akuta operationer. Vid misstänkt appendicit hos en fertil kvinna är det perfekt.

–Skulle vi veta säkert att det rör sig om appendicit, kunde vi göra ett växelsnitt. Men diagnostiken för yngre kvinnor är osäker. Därför är det bra att med hjälp av laparoskopi kunna se problemet, vilket oftast möjliggör en operativ behandling av orsaken till den akuta smärtan.

Hur ofta rör det sig om appendicit i sådana fall?

–Det är märkligt låga siffror, kanske 60 procent, det är nästan som att singla slant. Så det är bra att tillgripa laparoskopi, men ofta handlar det om resurser. Tyvärr utförs inte laparoskopi alla gånger då det kunde vara motiverat att göra det. Den laparoskopiska apparaturen tar litet längre tid att ställa i ordning, men ingreppet i sig är inte märkligt.

Det handlar om attityder och inställningar. Det gäller att förankra tanken i sitt eget sjukhus att det lönar sig att utföra tithälsundersökningar i vissa fall, tycker Pontus.

–Om man gör ett snitt och märker att det inte är något fel på blindtarmen skrapar man sig litet i huvudet och avlägsnar den i alla fall. Något annat kan man inte göra genom det lilla växelsnittet. Sedan funderar man på vad som kan ha åstadkommit symtomen. Kanske det om några år visar sig att det exempelvis var endometriosis, vilket kunde ha åtgärdats med laparoskopi. Ofta är ju orsakerna gynekologiska vid symtom som misstänks bero på appendicit, men inte gör det.

Allt för patientens bästa, alltså. Och i det ovan beskrivna handlar det kanske inte främst om att undvika ett litet ärr utan snarare om att ett laparoskopiskt ingrepp med större säkerhet ger en riktig diagnos och följaktligen en riktig behandling från början!

Eftersom man vid laparoskopi fyller bukhålan med koldioxid för att få synbarhet och använder muskelrelaxerande medel krävs narkos.

–Ger vi muskelrelaxantia till en vaken patient är det inte så trevligt, för de påverkar andningen, säger Molander.

Pontus Molander är ett välbekant namn för den som följt kommunalpolitiken i Esbo. För åtta år sedan blev han fullmäktigeledamot efter att ha engagerat sig i diskussionen om huruvida ett nöjesfält skulle uppföras på ett friluftsområde i Oitans eller inte. Men i föl tog han sin Mats ur skolan och ställde inte upp för omval.

Här följer sedan ett lokalpolitiskt resonemang mellan två esbobor, som inte ska återges in extenso. Så mycket kan sägas att frågan om försäljningen av Esbo elektriska och vem som röstade för och vem som röstade emot, kom upp. Molander röstade emot en försäljning!

Nu kan Pontus ha privatmottagning i liten utsträckning, något som var omöjligt då han var fullmäktigeledamot.

–Vill man ha ett fritidsintresse som kan äta hur mycket tid som helst väljer man kommunalpolitiken, säger Molander.

Vi går in på andra personliga ämnen som studietiden i Helsingfors och hans aktivitet både på medicinarklubben Thorax och bland de finska studiekamraterna på LKS, Lääkietieteenkandidaattiseura. Han gick i skola i Esbo, men skrev studenten i Helsingfors, i Nya svenska läroverket, numera Gymnasiet Lärkan. Att välja medicin (eller veterinärmedicin) som studieämne föll sig naturligt, både Pontus far och farfar var veterinärer.

Det är valborgsmässoafton. Pontus har jour följande dag, men då vi kommer ut i det strålände vackra vädret kisar han leende upp mot solen.

–Kanske man tar sig en liten toddy i kväll i alla fall ...

Tom Ahlfors